

YOSH RAHBARLARNING BOSHQARUV KO`NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH IJTIMOY-PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA.

Ibroximova Ma'muraxon Alijon qizi

Yoshlar ishlari agentligi huzuridagi

Yoshlar muammolarini o`rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash

instituti tayanch doktoranti.

e-mail: alijons167@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada, yosh rahbarlarda boshqaruv ko`nikmalarini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik omillari yuzasidan fikrlar keltirilgan.

Tayanch so`zlar va tushunchalar: *samarali rahbar, boshqaruv ko`nikmalari, yetakchilik qobiliyatlari*

**Haqiqiy rahbar, haqiqiy yetakchi
odamlarning bardoshini sinash uchun emas,
balki ularga munosib shart-sharoit
yaratib berish, og`irini yengil qilish uchun
rahbar etib tayinlanadi.**

Shavkat Mirziyoyev

KIRISH. Boshqaruv jarayoni ko`p qirrali faoliyat bo`lib, boshqaruvning psixologik asoslari negizida asosan rahbar faoliyati yotadi. Rahbar ayni paytning o`zida bir necha sohalarda faollik yuritishi talab qilinadi. Bunday hol esa rahbardan nafaqat jamoani boshqarish malakalari, balki o`z-o`zini boshqarish xususiyatlarini bilishni ham taqozo etadi¹. Bugungi kunda har qanday sohada o`z-o`zini rivojlantirish yo`lida ishtiyoqmand, yangi kun bilan hamnafas, rahbarlikka layoqatli yoshlarning jamiyatimizda ko`payib borayotgani hamda davlat boshqaruvida ham yosh rahbarlarning

¹ Ibrohim Mahmudov "Boshqaruv psixologiyasi"//O`quv qo`llanma//Toshkent - 2012 yil., 230-b.

salmog`i ortib borayotgani quvonarli hol albatta. Har qanday rivojlanib borayotgan soha o`z o`rnida, o`sha fan tarmog`ining yangi muammolari, o`zgacha qarashlari, hamda yangicha talqin va yechimlarni ko`rib chiqishni taqozo etadi. Shunday ekan, yosh rahbarlarning boshqaruv ko`nikmalarini rivojlantirishga e`tibor qaratish dolzarbdir.

ASOSIY QISM. Rahbarning har doim obyekti bo'ladi va o'z faoliyatini qonunlar, buyruqlar va ko'rsatmalar asosida olib boradi. Hozir ham “boshliqlar”ga nisbatan rahbarlarga talab ortib bormoqda. Chunki bizga mehnat jamoalarida muqobil muhit yaratish uchun yetakchilar kerak. So`nggi yillarda inson omiliga e`tibor kuchayishi bilan, boshqaruv psixologiyasiga ham e`tibor kuchaydi. Boshqaruv psixologiyasi boshqaruv faoliyati bilan bog`liq muammolarni, individual va guruh faoliyatini samarali tashkil etishning psixologik mexanizmlarini o`rganadi². Rahbarning eng muhim jihati – *optimist, puxta fikrlaydigan, o`z oldiga qo`ygan maqsadni aniq amalga oshiradigan* va doimo *kelajakka intiladigan* insondir. Oldindan qaror qabul qilish qobiliyatiga ega bo`lgan shaxs tushuniladi. Rahbar shaxsi tushunchasini taxlil etishda, unga xos xususiyatlarni - biografik tavsif, qobiliyat, shaxs xislatlari singari uch guruhga bo`lib o`rganish taklif etilgan bo`lib, biografik tavsifga rahbarning yoshi, jinsi, shaxsning ijtimoiy-iqtisodiy mavqei hamda uning ma`lumot darajasini ham kiritish mumkin³. Shu o`rinda yosh bo`yicha o`tkazilgan tadqiqotlar natijasiga ko`ra, yosh rahbar boshqaradigan tashkilotdagi xodimlarning o`rtacha yosh ko`rsatkichi ham past bo`lgani aniqlangan bo`lib, yoshlik (30-35 yosh atrofida) bu *yangilik va kashfiyotlarga moyillik, ijodiylik, qo`rqmaslik* va *o`zgaruvchan muhitga moslashuvchanlik* bilan ifodalangan⁴. Ammo, aniqlanishicha, inson 35-55 yoshlarida o`z kasbining mohir ustasiga aylanadi, o`z sohasidagi bilimni yaxshi egallaydi va ixtirolarni joriy etishga o`zida ishtiyoq sezadi hamda bu yoshda vaziyatni sovuqqonlik bilan taxlil etish, vazminlik kayfiyati shakllanar ekan. Bunga asosan, o`z sohasi bo`yicha *malaka va ko`nikmalarni rivojlanib borishi* asosiy sabablardan biri desak bo`ladi. Rahbar shaxsi tushunchasi taxlilida, *yetakchilik*

² BM Umarov “Boshqaruv psixologiyasi” darsligi “Voriz nashriyoti” Toshkent 2012 yil

³ Ibrohim Mahmudov “Boshqaruv psixologiyasi”//O`quv qo`llanma//Toshkent - 2012 yil., 19-25-b.

⁴ O`sha joyda.

qobiliyatlarining rivojlanganligi esa, samarali boshqaruvning asosiy poydevorini tashkil etadi desak mubolag`a bo`lmaydi. Shu o`rinda savol tug`iladi, yetakchilik qobiliyatlari hamda boshqaruv ko`nikmalarining farqi nimada? Kundalik hayotimizda, har qanday sohalarda, yetakchilik qobiliyatlariga ega, liderlikka moyil yoshlarni ko`plab uchratishimiz mumkin, lekin ularning barchasi ham rahbarlik faoliyatida emas. Demak yaxshi rahbar bo'lish uchun ba'zi **boshqaruv ko'nikmalariga** ega bo'lish muhimdir. Boshqaruv ko`nikmalari orqali odamlarni qanday qilib yaxshi boshqarishni o'rganish va samarali boshqaruvni amalga oshiradigan shaxsiy ko'nikmalarni rivojlantirish mumkin. Boshqaruv ko'nikmalariga ega bo'lish, ma'lum ish joyidagi ko'nikmalar yoki fazilatlarga ega bo`lishni ham nazarda tutib, samarali rahbarlarlik o`z navbatida, **hurmat qozonish, hamdardlik, sabrlilik, motivatsion va javobgarlikka tortilishga tayyor bo`lish** kabi bir qator ko`nikmalarni o`zlashtirishni anglatadi⁵. Bular yetakchilik qobiliyatlariga ega, liderlikka moyil shaxslarni, **boshqalarni ilhomlantira oladigan** va **o'z martabasini rivojlantirishga qodir bo'lgan** samaraliroq rahbarga aylantiradi. Demak, boshqaruv ko`nikmalarini rivojlantirishda yetakchilik qobiliyatlari qo'shilishi kerak bo'lgan eng qimmatli ko'nikmalar turlaridan biri deyishimiz mumkin. Bu borada **psixologik testlar** ham samarali rahbarlar orasida eng ko'p qayd etilgan xususiyatlarni aniqlashga yordam beradi va tashkilotlar ushbu xususiyatlar ro'yxatidan rahbarlarga tushunchaga ega bo'lish va yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berish uchun rivojlanish maqsadlarida foydalanishlari mumkin. Umuman olganda, Psixologiya muvaffaqiyatli boshqaruvning muhim tarkibiy qismidir, chunki u rahbarlarga o'zlarining xatti-harakatlari va motivlarini, shuningdek, jamoa a'zolarini yaxshiroq tushunishga imkon beradi. Inson xulq-atvorining nozik tomonlarini tushunib, rahbarlar - o'z jamoalarini samarali boshqarishi va rag'batlantirishi, mustahkam munosabatlar o'rnatishi va ijobiy ish muhitini yaratishi mumkin.

⁵<https://www.wilmington.edu/news/5-ways-leadership-skills-will-help-your-future-professionally-and-personally>

XULOSA. Bugungi doimiy rivojlanayotgan dunyoda rahbarlar doimo o'zgarib turadigan landshaftni boshqarish uchun keng ko'lamli ko'nikma va bilimlarga ega bo'lishlari kerak. Psixologiyani tushunishga katta e'tibor qaratadigan rahbarlar samarali muloqot qilish, nizolarni hal qilish va o'z jamoasini o'zlarining to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga ilhomlantirish qobiliyatini rivojlantiradilar. Shunday ekan, rahbarlar jamoalarni samarali boshqarish uchun psixologik bilimlarni qo'llay olishlari hamda muvaffaqiyatli yetakchilik uchun psixologik bilimlarga ega bo'lish, jamoa a'zolarining individual kuchli va zaif tomonlarini, ular ma'lumotni qanday qayta ishlashlarini va yetakchilikning turli uslublariga javob berishlarini tushunish kabi boshqaruv ko'nikmalarini rivojlantirib borishlari juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. BM Umarov “Boshqaruv psixologiyasi” darsligi “Voris nashriyoti” Toshkent 2012 yil
2. Ibrohim Mahmudov “Boshqaruv psixologiyasi”//O`quv qo`llanma//Toshkent - 2012 yil., 19-25-b.
3. <https://www.wilmington.edu/news/5-ways-leadership-skills-will-help-your-future-professionally-and-personally>